

BATMAN İLİ MEYVECİLİĞİNE GENEL BİR BAKIŞ

Hakan Yıldırım^{1*}, Ahmet Onay²

¹ Dicle Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Bahçe Bitkileri Bölümü, 21280, Diyarbakır

² Dicle Üniversitesi, Fen Fakültesi, Biyoloji Bölümü, 21280, Diyarbakır

* hakany@dicle.edu.tr

Özet: Türkiye ekolojik yapısının uygun olması nedeniyle, meyve yetiştiriciliğine elverişli ve çok çeşitli yörelere sahip bulunmaktadır. Bu nedenle de, meyve gen kaynakları açısından adeta doğal bir müze görünümündedir. Bölgeler genellikle coğrafik olarak isimlendirilmelerine rağmen; geçmişte bazı araştırmacılar tarafından yörede yetişen meyve türleri esas alınarak; Fındık-çay İklimi (Karadeniz Bölgesi), Turunçgiller İklimi (Akdeniz bölgesi), İncir-Zeytin İklimi (Ege Bölgesi), Fıstık-Bağ İklimi (Güneydoğu Anadolu Bölgesi), Armut iklimi (İç Anadolu Bölgesi) olarak bahsetmişlerdir. Bu özelliğin doğal sonucu olarak; Türkiye bazı meyve türleri üretimi ve ihracatı açısından ilk sıralarda yer alırken, ciddi üretim alanlarında (48 milyon ha), önemli miktarlarda (14 milyon ton) üretim yaparak, yüklü oranlarda gelir (2 milyar \$) elde etmektedir. Dünya'da bitki kültürünün yapıldığı en eski tarım beldesi olan Güneydoğu Anadolu Bölgesi; özellikle üzüm, zeytin ve antepfıstığı yetiştiriciliği ve üretimi bakımından ön sıralarda gelmektedir. İstatistikleri yansıyan üretim miktarları bakımından pek dikkat çekmeyen Batman ili; yazları sıcak ve kurak, kışları ise yağışlı, sert ve soğuk geçen bir iklim yapısına sahiptir. Ayrıca 750-1000 mm civarında yıllık yağış alan ve bu bağlamda Uzak Akdeniz İklimi olarak nitelendirilen bir ilimizdir. Bölgenin spesifik meyveleri öncelikli olmak üzere 2010 yılı verilerine göre; özellikle üzüm (8.805 ton), ceviz (1.039 ton), antepfıstığı (723 ton), badem (544 ton) gibi ciddi üretim rakamlarına ulaştığı görülmüştür. Ayrıca sert çekirdekli, yumuşak çekirdekli ve subtropik meyveler grubunda üretimin görüldüğü Batman'daki mevcut potansiyelin iyi değerlendirilmesi durumunda; en azından ilin kendi ihtiyacını karşılayacak kadar meyve üretimi yapması işten bile değildir. İşte bu noktadan hareketle yaptığımız çalışmanın, Batman ilinin mevcut meyvecilik durumunun ortaya çıkarılması ve geleceğe yönelik olarak ne tür meyvecilik faaliyetlerinin yürütülebileceği hususunda bir takım değerlendirmeler yapılmak suretiyle; varolan meyvecilik potansiyelinin değerlendirilmesi ve gelecekte yapılabilecek meyvecilik faaliyetlerinin yönlendirilmesi açısından önemli katkılar sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Batman, Meyvecilik Potansiyeli, Geliştirme İmkanları.

A General View of Orcharding in the Province of Batman

Abstract: Turkey has several different regions which are suitable for orcharding because of the challenging ecological conditions. It looks like a natural museum from the gene's sources point of view. Although the regions are named according to geographical locations, in the past, some researchers named them based on the growing fruit species on the regions such as the hazelnuts-tea climate (the Black sea region), the citrus climate (the Mediterranean region), the fig-olive climate (the Egean region), the pistachio-vitis climate (the South east of Anatolia), the pear climate (the central Anatolia region). As a result of its characteristic climate, Turkey is in the forefront in terms of production and export of some fruit species, and she produces 14 million ton products in the 48 million hectares, and earned nearly 2 billion \$ in revenue in 2009. The South east of Anatolia which is the oldest known place for the cultivation of plants in the world, is at the forefront for the production of grapes, pistachios as well as olives. The province of Batman which does not attract attention in terms of the amount of the agricultural production, has hot and dry in summer and marked by rainfall, hard and cold in winters. The annual rainfall is about 750-1000 mm in the province of Batman and it is called remote Mediterranean climate. According to the 2010 data published on specific fruits, specifically grapes (8.805 ton), walnut (1.039 ton), pistachio (723 ton), almond (544 ton) were reported. In addition to this, the province of Batman has a big potential in order to produce its own fruit demand when the potential for the orcharding are evaluated for soft seeded and some subtropical fruit types. In the context of this point, this study aims to recover the present orcharding state and form an estimate of what kind of working order for the orcharding in the future. We also think that there will be a significant contribution in order to direct the future activities and an evaluation of the present of orcharding potential.

Keywords: Batman, Orcharding potential, Development opportunities.

1. GİRİŞ

Türkiye coğrafik yapı itibariyle kültür bitkilerinin yetiştiriciliğine uygunluğunun yanı sıra birçoğunun da gen kaynağı durumundadır. Meyvecilik açısından da bir çok meyve türünün anavatanı ve meyvecilik kültürünün başlangıç noktalarından biridir [3]. Günümüzde meyvecilik kültüründe önem kazanmış olan elma, armut, ayva, fındık, antepfıstığı, vişne, kiraz, erik, ceviz, badem, kestane, incir, üzüm ve nar gibi birçok meyve türü bu topraklarda ortaya çıkmıştır. Yapılan arkeolojik kazılardan anlaşıldığına göre 4-5 bin yıl önce Anadolu'da yukarıda bahsedilen meyve türlerinin birçoğunun yetiştirildiği ileri bir meyvecilik kültürü bulunmaktaydı [4]. O dönemlerde farklı meyve türleriyle ilgili olarak adlarından bahsettiren Hindistan, Çin ve Amerika gibi ülkelerin meyve türlerine büyük bir katkıda bulunmadıkları, ancak modern meyvecilik tekniklerini iletmelerinden dolayı bu statüye kavuştukları görülmektedir.

Batman ilinin yer aldığı Mezopotamya bölgesi pek çok kültürün varlığına tanıklık etmiş, ipek yolu üzerindeki konumuyla tarihin her safhasında ticari önemini korumuş, medeniyetlerin gelişip yayılmasında bir köprü görevini görmüştür. Dünya'da bitki kültürünün yapıldığı en eski tarım beldesi olan Güneydoğu Anadolu Bölgesi; (GAP Bölgesi) ülkemizin toplam tarım alanlarının %12,9'una sahiptir. Bu tarım alanlarının büyük çoğunluğu ülkemizdeki gibi tarla tarımında kullanılır. Antepfıstığı ve nar gibi çok fazla su istemeyen meyve türlerine ait bahçelerinin çokluğu ile tarım alanlarının %13'ünü bulan meyve üretim alanları ile GAP bölgesi, meyve üretiminde gittikçe artan bir eğilim göstermektedir [1]. İstatistikleri yansıyan üretim miktarları bakımından pek dikkat çekmeyen Batman ili; yazları sıcak ve kurak, kışları ise yağışlı, sert ve soğuk geçen bir iklim yapısına sahiptir. Ayrıca 750-1000 mm civarında yıllık yağış alan ve bu bağlamda Uzak Akdeniz İklimi olarak nitelendirilen bir ilimizdir. Bölgenin spesifik meyveleri öncelikli olmak üzere 2010 yılı verilerine göre; özellikle üzüm (8.805 ton), ceviz (1.039 ton), antepfıstığı (723 ton), badem (544 ton) gibi ciddi üretim rakamlarına ulaştığı görülmektedir. Ayrıca sert çekirdekli, yumuşak çekirdekli ve subtropik meyveler grubunda üretimin görüldüğü Batman'daki mevcut potansiyelin iyi değerlendirilmesi durumunda; en azından ilin kendi ihtiyacını karşılayacak kadar meyve üretimi gerçekleştirmesi ve ilerleyen yıllarda çevre illere ve Ortadoğu ülkelerine meyve ihracatı yapabilmesi mümkün görülmektedir.

2. BATMAN İLİ MEYVECİLİĞİNİN GENEL DURUMU

GAP bölgesi olarak bilinen TRC bölgesi ülkemizin toplam tarım alanlarının %12.9'una sahiptir. TRC bölgesinde tarım alanlarının büyük çoğunluğu ülkemiz genelinde olduğu gibi tarla tarımında kullanılmaktadır. Antepfıstığı ve nar gibi sulanmayan şartlarda bulunan meyve bahçelerinin çokluğu ile tarım alanlarının %13'ünü bulan meyve alanları ve sulu tarımın yapıldığı yerlerde yoğunlaşan bahçe bitkileri üretimi ile GAP bölgesi bahçe bitkileri (özellikle meyve-sebze) üretiminde gittikçe artan bir eğilim göstermektedir [1-5-6]. TRC bölgesindeki tarım alanlarının yaklaşık %7.4 meyve bahçelerinden oluşmaktadır. Batman ilinin toplam arazi varlığı 465.921 hektardır. Bu alanın %31'lik kısmına karşılık gelen 142.468 hektarlık alan tarım arazisi iken, tarıma elverişsiz alan 170.534 hektarlık alanla toplam alanın %37'lik kısmını oluşturmaktadır. Mera alanı 71.464 ha olup orman arazisi ise 81.454 ha'dır. Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde bulunan iller bazında meyve üretim miktarları bakımından yapılan sıralamada Batman ili önemli düzeyde bir yer almamasına rağmen; halen üretimi yapılan üzüm, sert kabuklu meyveler ve bazı subtropik meyve yetiştiriciliği bakımından ciddi bir potansiyele sahip bulunmaktadır. Birçok meyve türünün anavatanı ve gen kaynağı olduğu bilimsel olarak tespit edilen Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde yer alan Batman ili elma, kayısı, kiraz, badem, ceviz ve antepfıstığı gibi türlerle yeni tesis edilen bahçelerde bulunan meyve vermeyen yaşta ağaç sayıları itibarıyla geleceğe yönelik olarak ciddi potansiyel barındırmaktadır. Belirtilen meyve türlerinde önümüzdeki 5-10 yıllık sürede mevcut üretim rakamlarında %100'e varan oranlarda artış olması mümkündür. Üretim rakamları itibarıyla Mardin ve Siirt arasında kalan Batman, ekolojik anlamda da bu iki ilin arasında yer alması nedeniyle meyvecilik potansiyeline ait boyutun artmasına neden olmaktadır. Batman ili; yazları sıcak ve kurak, kışları ise yağışlı, sert ve soğuk geçen bir iklim yapısına sahiptir. Rakımı 550 olan ve yıllık 750-1000 mm civarında yağış alan ve bu bağlamda Uzak Akdeniz iklimi olarak nitelendirilen bir ilimizdir.

Tablo 1. Batman ili 2010 yılı meyve ağacı sayıları ve üretim miktarları [2].

Meyve Türü	Ağaç Sayısı (adet)		Toplam Ağaç Sayısı (adet)	Kapama bahçeler (da)	Üretim (ton)
	Meyve Veren Yaşta	Meyve Vermeyen Yaşta			
Elma	12.157	14.157	26.314	827	464
Armut	10.585	4.322	14.907	497	294
Ayva	1.380	753	2.133	10	32
Şeftali	4.310	2.210	6.520	158	64
Erik	4.135	3.020	7.155	214	84
Kayısı	13.558	6.445	20.003	337	283
Kiraz	2.452	31.000	33.452	1.757	32
Vişne	1.735	955	2.690	62	19
Çilek	--	--	--	110	90
Dut	10.510	1.135	11.645	236	147
Nar	15.845	8.008	23.853	308	314
İncir	8.630	2.715	11.345	436	180
Badem	29.500	18.745	48.245	2.298	544
Ceviz	32.565	24.150	56.715	237	1.039
Antepfıstığı	172.310	351.150	523.460	22.130	723
Üzüm (sofralık)	37.155	--	37.155	--	4.985
Üzüm (kurutma)	24.626	--	24.626	--	3.820

Tablo 1’de görülebileceği gibi, çok geniş bir meyve türü yelpazesinde üretim yapılmakta olan Batman ili, sert kabuklu, sert çekirdekli, üzüksü, subtropik ve yumuşak çekirdekli meyve türlerinde belli oranlarda üretim miktarlarına sahiptir. Özellikle 8.000 tonluk üretim değeriyle ildeki üzüm üretimi ön planda yer almaktadır. İldeki ceviz üretiminin yaygınlaşması ve sulanan alanlarda Antepfıstığının yerini almasından dolayıyla ciddi bir potansiyele sahip olduğu görülmektedir. Antepfıstığı 723 tonluk üretim miktarıyla ilde en fazla üretilen meyvelerden biridir. Bu üretimi yapan ağaç sayısından 2 kat daha fazla meyve vermeyen yaştaki ağaç sayısı ile gelecek yıllardaki üretim miktarlarının %100’den daha fazla arttırması mümkündür. Badem üretiminin 544 ton olduğu ilde, geçmiş birkaç yıl içerisinde oluşturulan kapama meyve bahçeleri (2.298 da) meyve türleri içerisinde bademe verilen önemi gözler önüne sermektedir. Elma üretimi ilin toplam meyve üretimi içerisinde aldığı pay 464 ton olmakla birlikte, meyve vermeyen yaştaki ağaç sayılarının 14 bin civarında olması ve ayrıca son zamanlarda bodur meyve yetiştiriciliğiyle ilgili olarak kapama elma bahçesi tesislerinin artmasından dolayı, iler-

leyen yıllarda mevcut üretim rakamlarının büyük bir artış göstermesi muhtemeldir. Kiraz bakımından elde edilen üretim rakamları şu an için dikkat çekmemekte, ancak meyve veren yaklaşık 2.500 kiraz ağacına ilaveten 31.000 meyve vermeyen yaştaki kiraz ağacın verime geçmesiyle birlikte üretim rakamlarının ciddi boyutları gelmesi beklenmektedir.

2.1. Gercüş İlçesi Meyveciliği

Geniş bir yelpazede meyve yetiştiriciliğinin yapıldığı Gercüş ilçesi, özellikle üzüm üretimi anlamında Batman ilinin lokomotifidir. Kurutmalık üzümün hemen hemen tamamı, sofralık üzümün ise %75'lik kısmının üretimi bu ilçede gerçekleştirilmektedir.

Tablo 2. Gercüş ilçesi 2010 yılı meyve ağacı sayıları ve üretim miktarları [2].

Meyve Türü	Ağaç Sayısı (adet)		Toplam Ağaç Sayısı (adet)	Kapama bahçeler (da)	Üretim (ton)
	Meyve Veren Yaşta	Meyve Vermeyen Yaşta			
Elma	230	5.850	6.080	268	6
Armut	4.200	465	4.665	235	118
Erik	225	615	840	42	7
Kiraz	1.100	28.470	29.570	1.518	17
Dut	650	80	730	50	12
Nar	140	298	438	20	4
İncir	950	80	1.030	11	24
Badem	22.500	16.800	39.300	2.000	385
Ceviz	360	600	960	95	10
Antepfıstığı	7.430	11.430	18.860	980	58
Üzüm (sofralık)	25.778	--	--	--	3.747
Üzüm (kurutma)	17.596	--	--	--	3.712

Diğer meyve türlerinde ciddi üretim oranlarına sahip olmamakla birlikte, son zamanlarda tesis edilen yeni bahçelerde bulunan elma (5.850), kiraz (28.470) ve bademde (16.800) meyve vermeyen yaştaki ağaç sayılarının fazlalığı mevcut potansiyelin boyutunu anlamamız açısından bize kolaylık sağlayacaktır.

2.2. Sason İlçesi Meyveciliği

Farklı meyve türlerinde az yada çok belli miktarlarda üretimin göze çarptığı bir ilçedir. Batman ili ceviz üretiminin %90'lık kısmına denk gelen 950 ton'luk üretim burada yapılmaktadır (Tablo 3). Rakım değerlerine göre (950) ilin en yüksek konumunda bulunan ilçe, diğer ilçelere ve merkeze göre biraz daha yüksekte bulunmaktadır.

Tablo 3. Sason ilçesi 2010 yılı meyve ağacı sayıları ve üretim miktarları[2].

Meyve Türü	Ağaç Sayısı (adet)		Toplam Ağaç Sayısı (adet)	Kapama bahçeler (da)	Üretim (ton)
	Meyve Veren Yaşta	Meyve Vermeyen Yaşta			
Elma	1.500	1.320	2.820	-	38
Armut	2.000	1.510	3.510	-	70
Ayva	1.300	715	2.015	-	30
Şeftali	1.000	400	1.400	-	16
Erik	1.800	510	2.310	-	36
Zerdali	800	510	1.310	-	12
Kiraz	300	160	460	-	4
Vişne	300	110	410	-	3
Çilek	-	-	-	30	90
Dut	7.500	1.000	8.500	-	90
Nar	1.900	3.000	4.900	-	29
İncir	1.300	1.310	2.610	-	13
Badem	1.500	610	2.110	-	23
Ceviz	30.000	23.000	53.000	-	950
Antepfıstığı	13.000	45.000	58.000	-	78
Üzüm (sofralık)	--	--		560	308

Yumuşak çekirdekli, sert çekirdekli, üzüksü meyveler ve sert kabuklu meyveler bakımından belli üretim miktarlarına sahip olan Sason ilçesinde toplam ağaç sayısı bakımından 58 bin ile antepfıstığının iyi olduğu görülmektedir. Ancak, diğer meyve türlerini de kapsayacak şekilde yeterli kültürel bakım işlemleri yerine getirilmediği için üretim miktarı beklenenin altın gerçekleşmektedir. 90 tonluk çilek üretimiyle, il üretiminin tamamı karşılanırken; dut üretiminin %60'ı karşılanmaktadır. Hem çilek hem de dut için alternatif işleme teknikleri geliştirilerek yöredeki üretimin değerlendirilmesi ve üretime katma değer katılması mümkün görülmektedir.

2.3. Kozluk İlçesi Meyveciliği

Batman'a bağlı diğer ilçelerle kıyaslandığı zaman, meyvecilik anlamında geride kalan ilçelerdendir. Ancak bütün meyvelerde belli bir miktar üretim rakamlarına sahip olmakla birlikte, özellikle Nar üretiminin (240 ton) ciddi düzeyde yapıldığı görülmektedir. Bütün meyvelerde olmasa da yörede özellikle nar üretiminin yoğunlaşıp yaygınlaşması çiftçilerin elde ettiği gelirin artmasına neden olabilecektir (Tablo 4). Antepfıstığı üretiminin 231 ton olarak gerçekleşmesi ve ilde bulunan toplam antepfıstığı ağacının %50'sinin bu ilçede bulunması bu hususta ciddi bir potansiyel bulundurduğunu göstermek için yeterlidir.

Tablo 4. Kozluk ilçesi 2010 yılı meyve ağacı sayıları ve üretim miktarları[2].

Meyve Türü	Ağaç Sayısı (adet)		Toplam Ağaç Sayısı (adet)	Kapama bahçeler (da)	Üretim (ton)
	Meyve Veren Yaşta	Meyve Vermeyen Yaşta			
Elma	1.410	-	1.410	47	36
Armut	1.950	960	2.910	100	55
Şeftali	300	-	300	30	6
Erik	500	-	500	26	15
Kayısı	500	300	800	50	8
Çilek	-	-	-	80	-
Nar	12.000	3.500	15.500	-	240
İncir	450	145	595	-	5
Badem	3.050	700	3.750	150	46
Ceviz	730	85	815	60	22
Antepfıstığı	77.000	78.500	155.500	1.500	231
Üzüm (sof-çekirdekli)	-	-	-	3.658	37
Üzüm (sof-çekirdeksiz)	-	-	-	64	29
Üzüm (kur-çekirdekli)	-	-	-	20	2
Üzüm (kur-çekirdeksiz)	-	-	-	10	1

2.4. Hasankeyf İlçesi Meyveciliği

Tarihi ve turistik özelliklerinin yanı sıra tarımsal üretim potansiyeli ile de dikkat çeken Hasankeyf ilçesinde meyve üretiminin sınırlı miktarlarda yapıldığı görülmektedir. Bu anlamda yeni tesis edilen meyve bahçeleri de sınırla

kalmaktadır. Batman ili genel olarak değerlendirildiği zaman, incir üretiminin %40'lık kısmına karşılık gelen 70 tonluk üretim ile birinci sırada yer almaktadır (Tablo 5).

Tablo 5. Hasankeyf ilçesi 2010 yılı meyve ağacı sayıları ve üretim miktarları[2].

Meyve Türü	Ağaç Sayısı (adet)		Toplam Ağaç Sayısı (adet)	Kapama bahçeler (da)	Üretim (ton)
	Meyve Veren Yaşta	Meyve Vermeyen Yaşta			
Elma	3.280	617	3.897	54	147
Armut	435	27	462	7	13
Erik	360	55	415	10	9
Kayısı	198	15	213	5	12
Kiraz	122	20	142	5	2
Vişne	65	35	100	2	1
Nar	525	130	655	48	26
İncir	875	175	1.050	60	70
Badem	1.550	70	1.620	58	78
Ceviz	175	50	225	5	26
Antepfıstığı	5.880	220	6.100	150	53
Üzüm (sof-çekirdekli)	-	-	-	40	26
Üzüm (sof-çekirdeksiz)	-	-	-	55	30
Üzüm (kur-çekirdekli)	-	-	-	7.000	105

2.5. Beşiri İlçesi Meyveciliği

Yetiştirilen meyve türleri bakımından geniş bir yelpazeye sahip olan Beşiri ilçesinde sert kabuklu meyve türlerinden antepfıstığının üretim miktarı 240 tondur. Meyve veren yaşta bulunan 60.000 ağaç sayısına ilave olarak 161.000 adet olan meyve vermeyen yaştaki ağaç sayısı ile birlikte toplam 221.000 ağaç sayısı ile önemli bir antepfıstığı üreticisidir. Batman'da gerçekleştirilen antepfıstığı üretiminin %45'lik kısmını karşılamaktadır (Tablo 6). İlçede zerdalinin yetiştiriliyor olması yabani meyvelerin bulunduğu ispatlanması anlamında önem arz etmektedir.

Tablo 6. Beşiri ilçesi 2010 yılı meyve ağacı sayıları ve üretim miktarları [2].

Meyve Türü	Ağaç Sayısı (adet)		Toplam Ağaç Sayısı (adet)	Kapama bahçeler (da)	Üretim (ton)
	Meyve Veren Yaşta	Meyve Vermeyen Yaşta			
Elma	2.800	2.700	5.500	203	98
Armut	590	685	1.275	55	14
Şeftali	1.350	850	2.200	28	20
Erik	370	340	710	36	5
Kayısı	1.800	600	2.400	102	27
Zerdali	7.150	3.400	10.550	150	183
Kiraz	320	540	860	144	2
Vişne	600	230	830	10	7
Nar	300	700	1.000	100	4
İncir	2.200	950	3.150	150	31
Badem	600	350	950	50	7
Ceviz	270	240	510	30	9
Antepfıstığı	60.000	161.000	221.000	11.500	240
Üzüm (sof-çekirdekli)	-	-	-	5.500	39

3. SONUÇ VE ÖNERİLER

Yörenin sulanabilir arazisi arttırıldığında tarımsal potansiyelin değerlendirilmesi noktasında önemli bir mesafe alınmış olacaktır. Sulanabilir arazi varlığının az olması yörede meyvecilik ve bağcılık faaliyetlerini belli bir gelişme eksenine getirmiş olsa dahi, henüz istenilen seviyenin çok altında bulunmaktadır. Bu noktada yörede meyve fidanı üretimin geliştirilmesine yönelik çalışmaların da hızlanması gerekmektedir. Yöre çiftçisi modern meyve bahçesi tesisi amacıyla sertifikalı ve kaliteli fidan temini noktasında herhangi bir sıkıntı çekmemelidir. Güneydoğu Anadolu Bölgesi kapsamında bulunan bazı illerde olduğu gibi (Mardin kirazı, Siirt fıstığı vb.) stratejik ürünlere yönelmek suretiyle Batman il ve ilçelerinde de varolan meyvecilik potansiyelinin değerlendirilmesi ve kırsal kalkınmanın hızlandırılması mümkün olabilecektir. İlin daha yüksek rakıma sahip yerlerinde yumuşak çekirdekli meyvelerden özellikle ayva ve elmanın (yarı bodur MM-106 anaçlı); sert kabuklu meyvelerden özellikle cevizin modern yetiştiriciliği yoluyla ticari üretimi yaygınlaştırılmalıdır. Daha düşük rakıma sahip ova kesiminde sert çekirdekli,üzümsü meyve gruplarında üretimin yaygınlaştırılması ve özellikle yörede sofralık meyve yetiştiriciliğine yönelik teşvik düzenlemelerinin

uygulanması faydalı sonuçlar ortaya çıkaracaktır. Üretilecek meyveler gerek yakın çevredeki yüksek nüfuslu illere, gerekse Ortadoğu pazarına kolayca gönderilecektir.

Meyveciliğin geliştirilmesi amacıyla yapılması gereken hususları şu şekilde sıralamak mümkündür; Meyve üretiminin teşvik edilmesi ilçeler ve meyve türü bazında yapılmalıdır (Sason'da ceviz, Gercüş'de üzüm, Kozluk'da nar gibi). Çiftçiye sertifikalı fidan temini ve kullanımı hususunda yardımcı olunmalıdır.

Yörede sertifikalı meyve fidanı üretiminin geliştirilmesine yönelik projeler yapılmalıdır. Bu sayede yöreye dışarıdan gelen kalitesiz ve sorunlu fidan satışının önüne geçilmelidir. Bu geçiş aşamasında yöre çiftçisinin sertifikalı fidan ihtiyacı yapılacak bazı projeler kapsamında kamu kurum ve kuruluşları tarafından karşılanmalıdır.

Tarımla ilgili kamu kurum ve kuruluşlarında görevli teknik personel, çiftçiler, gönüllü STK'lar, farklı eğitim seviyelerindeki öğrenciler; modern meyvecilik, sertifikalı ve kaliteli fidan kullanımının önemi hakkında düzenlenecek teorik ve uygulamalı eğitim programları kapsamında eğitime tabi tutulmalıdır. Bu bağlamda koordinatörlüğünü Batman Tarım, Gıda ve Hayvancılık İl Müdürlüğü'nün yapacağı bir koordinasyonla, Batman Valiliği, Batman İl Özel İdaresi, Dicle Üniversitesi Ziraat Fakültesi Bahçe Bitkileri, GAP Uluslararası Eğitim ve Araştırma Merkezi ve Diyarbakır Ziraat Mücadele Araştırma İstasyonu'nun katılımıyla il geneli ve ilçelerde belirtilen faaliyetlerin yürütülmesi önemli sonuçların ortaya çıkmasını sağlayabilecektir.

Yörede sertifikalı meyve fidanı üretiminin geliştirilmesine yönelik kamu ya da özel sektörde desteklemeler yapılarak üretimin önü açılmalıdır. Bu çalışmalara katkı sağlamak üzere Dicle Üniversitesi Ziraat Fakültesi tarafından her türlü teorik ve pratik (fidan üretimi ve aşamaları, bahçe tesisi işçisi, aşılama teknikleri, aşı ve budama ustası, meyve hasat işçisi yetiştirilmesi vb.) anlamda teknik danışmanlık verilmesi mümkündür.

Meyve üretimi yapan çiftçiler arasında birlikteliğin sağlanması, meyve üretiminde kullanılan girdilerin ucuza temin edilmesi ve pazarlama aşamasında bağlantıların kurulması amacıyla "Batman Meyve Yetiştiricileri Birliği (BATMEYEB)" adı altında bir birlik veya dernek oluşturulmalıdır. Oluşturulacak bu organizasyon tarafından meyvelerin daha iyi pazarlanabilmesi için soğuk hava deposu kurulmalı ve ürün soğuk zincir vasıtasıyla tüketiciye daha az zayıyla sunulmalıdır. Ayrıca standartlara uygun ve kaliteli bir ambalajlama için paketleme üniteleri oluşturulmalıdır [6].

Yukarıda bahsedilen farklı ilçelerde yetiştirilecek farklı meyve türleri için markalaşma yolunda adımlar atılmalıdır. Nasıl ki, Siirt fıstığı, Mardin kirazı bu şekilde şöhret kazanmış ise, Sason cevizi, Gercüş üzümü veya Kozluk Narının da bu şekilde marka değer kazanması amacına yönelik çalışmalar yapılmalıdır.

İl genelinde şu anda satışı yapılan, fidancı firmalar tarafından üretilen ve belli bazı projeler kapsamında çiftçilere dağıtılan meyve fidanlarında çeşit seçimine dikkat edilmelidir. Bu aşamada çok fazla sıkıntı olmayacağı görülmele birlikte, meyve üretim rakamlarının ilerleyen yıllarda artmasıyla birlikte tüketim fazlası meyvenin değerlendirilmesiyle (kuru meyve, meyve konsantresi, meyve suyu, dondurulmuş meyve, konserve vs.) farklı işleme tekniklerinin uygulanabileceği küçük aile işletmelerinin oluşturulmasına çalışılmalıdır.

Yörede icra edilen modern meyvecilik faaliyetlerinin artması ve üretimin uygun bir şekilde yaygınlaşmasıyla birlikte ciddi bir istihdam sağlanması beklenmektedir. Bu istihdamın belli bir oranı meyvecilik faaliyetlerinden, geri kalan kısmının ise onun getireceği yan sanayiden olmasıyla birlikte yörede işsizliğe bir miktar çözüm olabilecektir. Yukarıda bahsedilen bazı uygulamaların yerine getirilmesiyle birlikte modern meyveciliğin uygulanması ve beraberinde getirdiği ekstra faaliyet ve gelişmeler görülecektir. Bu çalışmayla, Batman ili meyveciliğinin mevcut durumu ve varolan meyvecilik potansiyeli değerlendirilmiş olup, önümüzdeki yıllarda bölgede yürütülecek meyvecilik faaliyetlerinin daha rahat planlanabilmesi için belli bir altyapı oluşturulmaya çalışılmıştır.

4. KAYNAKLAR

- [1] Anonim, 2010. Dicle Bölgesi Tarım Sektör Raporu. Dicle Kalkınma Ajansı. 50 s.
- [2] Anonim, 2012. T.C. Başbakanlık Türkiye İstatistik Kurumu Web Sitesi (www.tuik.gov.tr) Erişim tarihi: 05.03.2012.
- [3] Gerçekçioğlu, R., Bilginer, Ş., Soylu, A., 2009. Genel Meyvecilik (Meyve Yetiştiriciliğinin Esasları). Nobel Yayınları No:1280. 480 s, Ankara.
- [4] Özbek, S., 1975. Genel Meyvecilik. Çukurova Üniversitesi Ziraat Fakültesi Ders Kitabı No:31. 386 s., Adana.
- [5] Yıldırım, H., Aktürk, Z., Hızal, A.Y., 2001. GAP Bölgesi'nin Meyvecilik Potansiyeli. GAP II. Tarım Kongresi 24-26 Ekim 2001. S:61-68, Şanlıurfa.
- [6] Yıldırım, H., Özgen, İ., Onay, A., 2011. Ömerli Yöresi Meyveciliğinin Dünü, Bugünü ve Yarını. Uluslararası Ömerli ve Çevresi Sempozyumu. 13-15 Mayıs, Mardin. (Baskıda).